

בשביל לספרות ולאמנות

משקעים עכורים כנהר הזמן

מאת יהודה פרידלנדר

(על "אדני הנהר" לאתרו אפלפלד)

של דמויות מפוחלצות באה לי
התונה ממרחקים כדי לשמור על
הנחלת שכבתה מזמן...
יש שהדמויות מנסות בכל כור
חן הדל להציל שרידים מעולם
העבר, אולם מאמציהן ראיים לי
רחמים יותר מלהערכה. שלא מי
דעת נוצרת אווירה גרוטסקית.
דוגמה למאמצים אלו נמצא בספר
פירי. בהנכוח 1946. הפתיחה לי
סיפור מנסהת ביבושת מכוונת:
בהנכוח 1946. על החוף הפרו
של נאפולי. נולד לזוג פרידל
בן. (עמ' 103) אין מוהל בכל

א. אפלפלד

הסביבה. ובמקומו יש וטרינר...
האב חרד לגורל התינוק, ומנסה
למצוא מוהל אולם לשווא. החי
פוש אחר המוהל הוא בחינת הי
נסיון האחרון ליצור את הקשר
בין המשפחה העקורה בחוף נכרי
זה לבין האומה.
הקורא בסיפורי האחרונים של
אתרו אפלפלד חש לעתים קרוב
בות כי סיפורי מתקרבים לפע
מים לנקודת הגבול שבין סיפור
לרפורטז'ה. הסיפורים, לחשי הי
קור, "הככר" ו"עורך הדון

וכאחים מוצלים עזיר שם

תעשנה

נשות אמולות ונשמות

החיות בלי יומן ובלי עת

עלבוות,

תזקנה

כחציר העולה בארץ

תלאובות.

(ת.ג. ביאליק, "ההתמיד")

באסופת הסיפורים החדשה
אדני הנהר (**) ממשיך אתרו
אפלפלד לטוות בכישרון רב את
יריעת יצירתו האפית בנאמנות
עיקבית לדרך שהתווה לו מראש
שית הופעתם של סיפוריו הראי
שונים הקובץ, אדני הנהר, כי
עשן, כבגיא הפורה, כמפור
על הארץ, מעצב את המציאות
העקורה של הדמויות העקורות כי
תקופה עקרה.

מבחינת רקע ההתרחשות ניתן
להלק את הסיפורים בקובץ, אד
ני הנהר לשלוש הטיבות. בחטרי
בה הראשונה - העלילה, או
ליתר דיוק שביר העלילה, מתר
חשת בארץ ישראל, אך מרכז הי
כובד מצוי בגולת פולין ההרוסה.
חטיבה זו מכילה את הסיפורים
"ברונדה", "הלהקה", "רגינה",
"אכסניה", "סוחר בארספוס" ו"
הילופיי"שמרות.

בחסביה השניה מתרחשים הי
מעשים בגולה העקורה בדרך לי
קראת העליה לארץ. כוונתו לי
סיפורים "המצוד", "העופות", "ה
ולגולה", "הגילוי האחרון", "בחנ
כה 1946" החטיבה השלישית, הי
מכילה את שמונת הסיפורים הי
אחרונים שבקובץ, מחזירה אותנו
לחוויה העקורה שבארץ ישראל,
לחוויה המתוארת בחטיבה הראי
שונה.

אפלפלד כדרכו אינו מעצב
מציאות הדרבדית בהווה, אלא
משלב רבדי מציאות אחדים כשר
הוא והעתה, הוא והתם משולבים
זה בזה. המספר אינו מתעכב כלל
בתיאורי נוף נרחבים, אלא מסתי
פק נציונים מעטים המרמזים על
הרקע התצוני לאירוע. המספר
מזכיר, כבדרך אגב, שהסיפור
מתרחש בירושלים בתל-אביב, כי
יער או בכפר. הסיפור "ברונדה",
למשל, פותח בתיאור הרקע: "הי
טבעי הגדול, המצעד המפואר,
הופיע ושטף את הרחוב, האנשים
זרמו מהסימטאות ונתלכדו ליד
צמתים, צעירים כלבוש פרחוני
זנשים בשמלות-קיץ, כולם נהו
כמובלים עלידי הקצב" (עמ' 11).

ממשה עיפור קתבג כג ע
מצעד בערך בירושלים, אם כי
אין הדבר נזכר במפורש, ופרט
זה אף אינו חשוב כלל. הפתיחה
המתארת את ה"אחדות" המדומה
של הקהל הנוחר לחנות במצעד,
שהיא אחדות שבלבוש וב-
קצב הגהירה, באה להבליט
את דמותו העקורה של המלווה
בריבית קאנדל על קשריו הי
מפוקפקים עם החברה ועם ברונ
דה העיוורת.

הסיפור "היום" מתרחש בפני
סיון, ואין הוא טורח לפרט את
מקום הפנסיון וכל הכרוך במסי
גרת החיצונית של העלילה.
כשם שהנופים, במידה שהם
נוכרים בסיפורי אפלפלד, הם
עקורים, כן הדמויות הפועלות
עקורות הן. המספר מעלה שורה
של שברייאדם ידועי חולי, חולי
הנוף וחולי הנפש. בארץ ישראל
מהלכים שרידים, יותר מהם
מהלכים ברחוב, הם זוחלים בתוך
מאורותיהם. קאנדל מצא את מק
לשו בחדרה של ברונדה העיוורת
במרתף, והוא היה מתחפר בי
שקט אל תוך עיוורונה, היה זה
חדר צר ומואר חושך דליל
(ההבלטה שלי - י.פ.), "עמ'
12) רגינה נשאת במרתף, אמנם
זייכשיק, "היה עושה את היום
למעלה", אולם כל הוויתו היא
במרתף למטה ("רגינה", עמ' 27).

בסיפור "אכסניה" מתוארים הי
"גיבורים" במרתף החכור של
שמעון זינגר (עמ' 35).
במאורה או במרתף ניתן להן
לדמויות לנסות (ליא הצלחה) לי
ארוג מחדש את הוויתן. הקשר
עם העבר הולך וניתק, הזכרונות
דועכים והש...ה משתלטה על
הכל. בסיפור הקצרצר, "אכסניה"
נמצא בארבעת העמודים חזרה
על המלים "שכחה" ו"חוסר זכ
רון" בנסיות שונות כשלושים
פעם. השכחה היא המוטיב המרכזי
זי בסיפור, "רוח השיכחה היתה
יורדת על שרידי סולוצין ומעטה
אותם ליד השולחנות"..." "בהנר"
כה חיתה אשתו של זינגר מכינה
לביבות ומאכלים שכוחים אהי
רים", (עמ' 36) בין הדמויות כי
סיפור אנו מוצאים את מנדל,
"איש מוצק ששיכחתו מוצקה...
גופו היה גדול ומלא שכחה כהר
מה אטומה", (37) גיבור אחר, אי
צי מאיר שכה את שמו, האקורד
החוק מופיע במשפט הסיום של
הסיפור: "הם היו עתה רחוקים
בתוך שיכחתם האינסופית." (עמ'
39)

כשם שהזיקה לעבר היא מופק
פקת, כן מופקפת הזיקה לתווה
ולדמויות בהווה. הקשרים בין
בגיאדם אינם קשרים. הניכור
משתלט על הכל, בסיפורים, הי
פלד את הניכור בהארו שמחה
נישואין מופקפת. הקשרים בין
דוניה למענטשל רופפים מאד.
אגב, בשמו מענטשל נתגמדה כי
אילו כל ישותה. הדיאלוגים בין
הזותן לבין הכלה אינם אלא רי
סוקי מלים ושברי משפטים. הי
חזן זר בחופתו, זר לעצמו ולי
סביבה: "איש זקן שעמד כל
הזמן בפתח ניגש אל מענטשל
ואמר: -מנל טוב, כאילו היה זה
מתפקידו. מענטשל חיפש תו מוכר
בפניה. הוא היה זר." (עמ' 126)
בסיפור, "אחר החופה" נעשה
נטיון לגשר בין העבר לתווה
בחופתו של נכדו של הרצבר, מה
בין הסב לנכד? תהום משלחת

(*) הוצאת הקיבוץ המאוחד
ת"א תשל"א. 19 סיפורים.